CZASOPISMO TECHNICZNE A
WYDAWNICTWO POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

z. 2-A/2007
ISSN 0011-4561
ISSN 1897-6271

ANNA SZCZYBURA*

INDYWIDUALNE CECHY PRZESTRZENI URBANISTYCZNEJ MIASTA WIECZNYCH PIELGRZYMEK – SAN GIOVANNI ROTONDO

URBAN SPACE'S INDIVIDUAL FEATURES OF ETERNAL PILGRIMAGE TOWN – SAN GIOVANNI ROTONDO

Streszczenie

Miejsce wiecznych pielgrzymek, którym bez wątpienia jest San Giovanni Rotondo, to miejsce, do którego co roku przybywa coraz większa liczba turystów pielgrzymów i gdzie wciąż chce się wracać. Będzie ono istnieć zawsze. Zachwyca swoją kompozycją, pięknem kamienic z lokalnego kamienia, które z daleka jakby porozrzucane, w miarę przybliżania się układają się w logiczną całość, tworząc jeden wielki organizm. Wrażenie wieczności stwarza niepowtarzalny klimat miejsca przenikniętego sakralnością i wszechobecnym aromatem leczniczych ziół. Klimat ten daje wrażenie, że w wędrówkach można uczestniczyć wiecznie. Pielgrzymi przybywają tu w różnych porach roku, z różnych miejsc na ziemi. W wyjeżdżających pozostaje niedosyt, uczucie, które zawsze pozostanie w świadomości pielgrzyma. Wieczne pielgrzymki do San Giovanni Rotondo wynikają m.in. z potrzeby szukania Boga, spotkania się z Nim, umocnienia swojej wiary, odnalezienia szczęścia. Wielka moc pielgrzymkowa miasta wynika z wiary w cudowne działanie tego miejsca.

Słowa kluczowe: miasto, religia

Abstract

Eternal pilgrimage town, which without doubt is San Giovanni Rotondo, is a place, to which year by year arrive larger and larger quantity of tourist pilgrims, to which we still want to return. This place will last for ever. The town delights by it's layout, by beauty of tenements built of local stone, which from distance seem to be scattered. After approach they arrange a logical integrity, making one large organism. The impression of eternity is created by unique climate of the place, pervaded by sacredness and ubiquitous aroma of therapeutic herbs. This climate makes the impression, that we can wander eternally. Pilgrims arrive at all seasons, from various places on earth. Leaving the town, we feel insufficiency, the feeling, which always stay in pilgrim's consciousness. Everlasting pilgrimage to San Giovanni Rotondo is a result of among other the need of seeking God, need of meeting God, strengthening the faith, finding happiness. The great pilgrimage power of town is a result of faith that this place has a miraculous effect.

Keywords: city, religion

* Mgr inż. arch. Anna Szczybura, Starostwo Powiatowe w Krakowie.

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

San Giovanni Rotondo to małe włoskie miasteczko, położone w południowej części Włoch, w południowej części półwyspu Gargano[1], które potocznie nazywane jest „złotą ostrogą włoskiego buta". Miasto znajduje się w górzystym terenie, na szczycie najwyższego wzgórza w okolicy, około 500 m n.p.m. u podnóża góry Castellano, co czyni je widocznym z najdalszych okolic. Jego panorama jest charakterystyczna dla krajobrazów Szwajcarii.

Nazwa miasteczka najprawdopodobniej wywodzi się jeszcze z czasów wczesnochrześcijańskich. Brakuje jednak wiarygodnych źródeł, jak i kiedy powstało. San Giovanni Rotondo nie zawsze było tak popularne jak dzisiaj. Kiedyś było to biedne i nieznane miasto. W XVI wieku (1538 r.) w sąsiedztwie jego granic rozpoczęto budowę klasztoru kapucynów z kościółkiem Matki Bożej Łaskawej. W tym to klasztorze, od lipca 1916 r., spędził ponad 50 lat swojego życia znany z cudownej mocy Ojciec Pio. Od tego momentu biedne i nieznane miasto zaczęło odżywać.

Obecnie liczy ono 26 078 mieszkańców, co daje 100,7 os./km²[2]. San Giovanni Rotondo jest jednym z najważniejszych chrześcijańskich ośrodków pielgrzymkowych na świecie. Co roku miasto odwiedza około 7 mln pielgrzymów, co czyni je jednym z głównych centrów chrześcijańskiego kultu religijnego pod względem liczby odwiedzających pielgrzymów. Według danych Włoskiego Instytutu Statystycznego turystyka pielgrzymkowa w ostatnich latach wciąż rośnie[3].

San Giovanni Rotondo można by nazwać miastem Ojca Pio, miastem pielgrzymkowym, miastem objawień i cudów, miastem wiecznych pielgrzymek.

Miasto od wieków zmienia się, dostosowując swoje zaplecze do ciągle rosnącej liczby pielgrzymów. Jednym z ważniejszych wydarzeń w historii pielgrzymkowej miasta była budowa kościółka (1540 r. – rozpoczęcie jego budowy), który został konsekrowany 5 lipca 1676 roku. Z powodu coraz większej liczby pielgrzymów 2 lipca 1956 r. rozpoczęto budowę nowej bazyliki (wg projektu architekta Giuseppe Gentile z Boiano) znajdującej się obok małego kościółka. Bazylika została konsekrowana w 1959 r. i mogła pomieścić o wiele więcej napływających ze wszystkich stron świata pielgrzymów. Świątynia jest trzynawowa, a na końcu nawy środkowej, na ścianie apsydy, widoczna jest mozaika z wizerunkiem Matki Bożej Łaskawej, która ma 120 m². W 1993 r., z powodu stale wzrastającej liczby pielgrzymów, podjęto kolejną decyzję o rozbudowie miasta dostosowując go do cech miasta pielgrzymkowego i zdecydowano o wybudowaniu kolejnej, nowszej świątyni. Realizacja ta stanowiła wyzwanie dla architektów, głównie ze względu na trudny sejsmicznie teren oraz duże wymagania kompozycyjne całego układu miasta. Mimo że kościół ma tylko 16 m wysokości, to może pomieścić w swoim wnętrzu 6500 ludzi. Natomiast przestronny zewnętrzny plac wokół kościoła, mający 9000 m² powierzchni, jest w stanie pomieścić 30 000 ludzi. Technicznym wyzwaniem dla architektów było też użycie do budowy obiektu lokalnego kamienia. Materiał ten odegrał główną rolę w konstrukcji budowli. Do budowy ogromnego przestrzennego stropu świątyni wykorzystano około 20 kamiennych łukowatych przęseł utrzymujących skomplikowaną konstrukcję obiektu. Konstrukcja ta, składająca się z rozmieszczonych promieniście we wnętrzu świątyni przęseł jest wielkości stadionu piłkarskiego. Nowa świątynia powstawała w latach 1993–2004 i do dnia dzisiejszego zachwyca nietypowym wyglądem. Konsekrowana została 1 lipca 2004 r. Zaprojektował ją sławny włoski architekt Renzo Piano[4] znany z realizacji wielu znanych obiektów na całym świecie. Przy wyjściu ze świątyni rozciąga się przed nami widok położonych na wzgórzu stacji drogi krzyżowej (Via Crucis), które wykonane są w formie płaskorzeźb odlanych w brązie.

Jednak bez wątpienia głównym i obowiązkowym punktem pielgrzymkowym miasta, jest znajdujący się w podziemiach Bazyliki Matki Bożej Łaskawej, pilnie strzeżony i otoczony aurą świętości, grób Ojca Pio.

Z charakterem miasta nierozerwalnie związanych jest wiele budowli[5], a w tym jedna z najnowocześniejszych we Włoszech placówka medyczna – tzw. Dom Ulgi w Cierpieniu (Casa Sollievo della Sofferenza), która dzięki usilnym staraniom Ojca Pio, mimo wielu trudności, głównie finansowych, została otwarta w maju 1956 r.

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

Turystyka pielgrzymkowa (potocznie zwana pielgrzymką) sięga jeszcze starożytności i stale ewoluuje. Ogólna definicja turystyki to dobrowolne przemieszczanie się związane ze zmianą miejsca pobytu, środowiska, rytmu życia. Posród wielu określeń, obecnie najbardziej znaną definicją „turystyki", uznawaną przez WTO (Światowa Organizacja Turystyczna), „*to ogół czynności osób, które podróżują i przebywają w celach wypoczynkowych, służbowych lub innych, nie dłużej niż przez rok bez przerwy, poza swoim codziennym otoczeniem, z wyłączeniem wyjazdów, w których głównym celem jest działalność zarobkowa wynagradzana w odwiedzanej miejscowości*".

Z ogólnego pojęcia turystyki można wyodrębnić turystykę religijno-pielgrzymkową, z którą związane jest właśnie San Giovanni Rotondo słynące z cudownych zdarzeń, związanych przede wszystkim z osobą Ojca Pio. W Polsce definicja turystyki religijno-pielgrzymkowej budzi wiele zastrzeżeń, głównie ze względu na to, że wg niektórych opinii, turystyka taka powinna dotyczyć tylko ściśle określonego zwiedzania związanego z silną motywacją religijną. W praktyce jednak często mamy do czynienia z sytuacją, kiedy turysta-pielgrzym zwiedzając obiekty kultu religijnego, zwiedza także (przy okazji) zupełnie inne obiekty niezwiązane z jego pierwotną motywacją wyznaniową. Do obiektów takich możemy zaliczyć m.in. centra handlowe, sklepy, obiekty gastronomiczne itd. Turystykę pielgrzymkową można podzielić pod względem wyznaniowym i na tej podstawie wyodrębnić cele pielgrzymowania[6]. Ogólnie mówiąc turystyka pielgrzymkowa jest to wędrówka wynikająca z pobudek religijnych, w jasno określonym celu, której uczestnikiem jest pielgrzym (słowo pochodzące od łacińskiego „peregrinus", czyli cudzoziemiec).

Z roku na rok przybywa turystów chcących przekonać się o cudownym działaniu miasta San Giovanni Rotondo ze względu na Ojca Pio, jego 50 lat spędzonych w tym miejscu, objawienia i cudy związane z jego osobą. Miejsce to zachwyca swoim krajobrazem, klimatem, charakterem, wnętrzem, w którym zapachy leczniczych ziół „przeplatają się" z obiektami kultu Ojca Pio. Charakterystyczna dla tego regionu jest niepowtarzalna architektura wykorzystująca lokalny kamień, wspaniale przemyślana, zaprojektowana przez najznakomitszych projektantów, znakomicie komponująca się z sejsmicznie trudnym terenem. To głównie dzięki nietypowemu położeniu wśród wzniesień i gór miasto widoczne jest już z daleka.

Oprócz głównych punktów pielgrzymkowych związanych z cudownym działaniem i obecnością Ojca Pio pielgrzymów przyciągają także liczne kramy z pamiątkami znajdujące się w centrum miasteczka, gdzie znajdziemy piękny drewniany różaniec, wykonany z zachowaniem każdego, nawet najdrobniejszego szczegółu, ale również pamiątki będące przykładami kiczu, m.in. ramki na zdjęcie z dwoma postaciami: Ojcem Pio w parze z Myszką Miki, plastikowe figurki Ojca Pio w szklanej kuli z wodą, 2-metrowej wysokości figury Ojca Pio, które można postawić w ogródku. Miasto utrzymuje się głównie dzięki handlowi tymi pamiątkami.

San Giovanni Rotondo ma sprawną komunikację autobusową. Do centrum można dotrzeć pośrednio drogą powietrzną na lotnisko w Foggi, a stamtąd już bezpośrednio autobusem miejskim do głównego placu. Kilkaset metrów od głównych atrakcji turystycznych znajdują się parkingi dla samochodów osobowych oraz autokarów turystycznych. W mieście jest także wiele punktów gastronomicznych i małych kawiarenek, w których można odpocząć po trudach zwiedzania.

Miejsce wiecznych pielgrzymek, którym bez wątpienia jest San Giovanni Rotondo, to miejsce, do którego co roku przybywa coraz więcej pielgrzymów, do którego wciąż chce się wracać. Miasto zachwyca swoją kompozycją, pięknem kamienic z lokalnego kamienia, które z daleka jakby porozrzucane, w miarę przybliżania się układają się w logiczną całość, tworząc jeden wielki organizm. Wrażenie wieczności stwarza niepowtarzalny klimat miejsca przenikniętego sakralnością i wszechobecnym aromatem leczniczych ziół, który daje wrażenie, że w wędrówkach można uczestniczyć wiecznie. Pielgrzymi przybywają w różnych porach roku, z różnych miejsc na ziemi. Wyjeżdżając z miasta, czuje się niedosyt. Wieczne pielgrzymki do San Giovanni Rotondo wynikają m.in. z potrzeby szukania Boga, umocnienia

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

swojej wiary, odnalezienia szczęścia. Wielka moc pielgrzymkowa miasta wynika z wiary w cudowne działanie tego miejsca.

Przypisy

[1] Gargano – pochodzi od greckiego słowa *gargara* lub *gargaros*, które ma kilka znaczeń: odbicie, odgłos, dudnienie, wrzawa, pomrukiwanie.

[2] Źródło danych: Istituto Nazionale di Statistica, dane z 1993 r.

[3] Na świecie istnieje 20 głównych centrów pątniczych. Przykładowo wymienić można Rzym i Guadalupę (każde po 12 mln osób), San Giovanni Rotondo (7 mln), Lourdes (6 mln), Fatimę (5 mln) czy Jasną Górę (4 mln).

[4] Renzo Piano (ur. 14 sierpnia 1937 w Genui) – włoski architekt. Uczył się, a potem wykładał na Politechnice w Mediolanie. W latach 1965–1970 pracował z Louisem Kahnem i Z.S. Makowskym. Od 1971 do 1977 współpracował z Richardem Rogersem, a ich najbardziej znany projekt to Centre Georges Pompidou w Paryżu (1977). Zaprojektował także Menil Collection Museum w Houston (1986), lotnisko Kansai International Airport w Osace (1988) oraz część Potsdamer Platz w Berlinie należącą do spółki Daimler-Benz. W 2002 zakończono budowę Auditorium-Parco della Musica w Rzymie – największą tego typu budowlę w Europie. W 2003 natomiast otwarto Kościół Pielgrzymkowy Ojca Pio w San Giovanni Rotondo, a w 2005 muzeum Paula Klee w Bernie. Piano projektował także stadiony piłkarskie, mosty, statki pasażerskie i samochody. Jednym z jego najnowszych projektów jest wieżowiec London Bridge Tower (zwany także odłamek szkła) w Londynie. Piano otrzymał Nagrodę Pritzkera w 1998 i jest Ambasadorem Dobrej Woli UNESCO.

[5] Główne obiekty turystyczne w San Giovanni Rotondo: klasztor Kapucynów, sanktuarium Matki Bożej Łaskawej (stary kościółek, nowa bazylika), kościół Najświętszej Panny Anielskiej, Via Crucis – Droga Krzyżowa, Dom Ulgi w Cierpieniu, klasztor Zmartwychwstania, nowa świątynia, kościół św. Jana Chrzciciela, zwany też Rotundą, kaplica Matki Boskiej Loretańskiej, kościół główny (św. Leonarda Opata), pomnik Ojca Pio dłuta Fazziniego, kościół św. Urszuli, kościół św. Marii Magdaleny, kościół św. Donata, kościół św. Katarzyny, kościół św. Józefa Robotnika, kościół św. Jakuba.

[6] Iwaszko K., *Geografia rynku turystyki pielgrzymkowej w Polsce północno-wschodniej*, Europa Region Turystyka, Specyfika przestrzeni regionalnej – jej ochrona, zachowanie i rozwój. Polskie Towarzystwo Geograficzne, Oddział Białostocki, Białowieża 2004.

San Giovanni Rotondo is a small Italian town, placed in south part of Italy, in south part of Gargano peninsula[1], which (so called) is "golden spur of Italian shoe". The town is placed in mountainous terrain, on the top of the highest hill in the neighbourhood, which has about 500 m elevation, at the foot of the Castellano mountain. It makes that the town is exposed to view from the farthest surrounding. Its panorama is characteristic and resembles Swiss landscape.

Name of the town the most probably derives from early Christian period. But there is a lack of reliable sources how and when it has arised. San Giovanni Rotondo was not always so popular like today. Some days it was poor and unknown town. In 16 century (year 1538) in its neigbourhood, started building Capuchins' monastery with church of Santa Maria delle Grazie. In this monastery, (since July 1916), over 50 years of life has spent St. Padre Pio, famous for his miracles. Since that time the poor and unknown town came to life.

Currently the town has 26 078 inhabitants, which gives 100,7 persons/km^2[2]. San Giovanni Rotondo is one of the most important Christian pilgrimage centers all over the world. Year by year about 7 mln pilgrims visit the town, which makes it one of the main Christian worship place, regarding to the number

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

of incoming pilgrims According to Italian Statistical Institute's data, pilgrimage tourism has grown in recent years[3].

San Giovanni Rotondo could be called the St. Padre Pio's town, pilgrimage town, revelation's and miracle's town, eternal pilgrimage town.

The town has changed over ages, adjusting it's utilities to still growing number of pilgrims. One of the most important events in town's pilgrimage history, was building church (1540 – the beginning of building the church), which was consecrated 5th July 1676. As a result of growing number of pilgrims, 2nd July 1956, began building new basilica (designed by architect Giuseppe Gentile from Boiano) placed next to the small church. The basilica was consecrated in 1959 and can house much more coming from all over the world pilgrims.The temple has three naves; at the end of an aisle, on the apse's wall we can see a mosaic with Santa Maria delle Grazie figure, which has 120 m² area. In 1993, as a result of still growing number of pilgrims, there was made a decision to extend the town to adapt it to pilgrimage town characteristic feauters and there was made a decision to build next, new temple. That execution was a challenge for architects, mainly because of difficult seismic conditions and large demands for the whole town composition. Despite the fact that the church is only 16 meters high, it can house 6500 people. However spacious exterior square arround the church, which has 9000 m² area, can house 30 000 people. The technical challenge for architect was using local stone to construct the building. That material has played the main role in building's structure. For the huge spatial ceiling structure, about 20 arched spans were used to hold complicated structure of the church. That structure, composed of radially arranged spans has size like a football stadium. The new temple was raised form 1993 till 2004 and for the time being it delights with its non typical appearance. It was consecrated 1st July 2004. It was designed by an italian architect Renzo Piano[4], who is famous for executing many well known buildings around the world. Going out of the temple, before pilgrim's eyes spread located on a hill the way of the cross stations (Via Crucis), which are bas-reliefs made of bronze.

Without doubt the main and obligatory place for pilgrims is guarded and surrounded by atmosphere of holiness St. Padre Pio's grave located in basement of Santa Maria delle Grazie basilica.

With character of the town is also connected another important building[5], one of the most modern in Italy health-care institution – so called „Home for Relief of the suffering" (Casa Sollievo della Sofferenza), which by great effort of St. Padre Pio, in spite of many difficulties, mainly financial, was opened in May 1956.

Pilgrimage tourism dates back to antiquity and still evolves. Universal definition of tourism is a voluntary move connected with change of place of residence, environment, rhytm of life. Despite of many definitions of "tourism", now the most known, recognized by WTO (World Tourism Organisation) "*is an act of travel to and stay in places outside people's usual environment for not more than one consecutive year for leisure, business and other purposes not related to the exercise of an activity remunerated from within the place visited*"[6].

From the universal concept of tourism we can separate pilgrimage tourism, from which is known San Giovanni Rotondo. In Poland, definition of pilgrimage tourism brings reservations, especially due to the fact, that according to some opinion such tourism should be connected with directly defined visiting, with directly defined religious motivation. In practise we often have situation, that tourist – pilgrim visiting sanctuary, takes the opportunity to visit other objects not connected with his religious motivation as shopping centers, restaurants etc. Pilgrimage tourism can be differentiated as regards religion and as a reason show aim of pilgrimage[6]. In general, pilgrimage tourism is a tourism, that is a result of religious motive, with clearly specified aim, in which pilgrim takes part (pilgrim – word which is derived from Latin "peregrinus" – that literally means foreigner).

Year by year grows the number of tourists who want to become convinced of miraculous effect of San Giovanni Rotondo. The town is well known all over the world, mainly thanks to St. Padre Pio's figure, his revelation and miracles, his 50 years spent in this place. Delights with the landscape, climate,

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

atmosphere, interior in which we can feel aroma of therapeutic herbs and see many targets of worship of St. Padre Pio. Characteristic for this region is an unique, well thought out architecture, using local stone, designed by superb architects, well composed with terrain, despite difficult seismic conditions. Mainly thanks to atypical location in mountainous terrain, the town is exposed to view from the farthest surrounding. From distance buldings seem to be scattered, after approach they arrange logical integrity with well thought out every detail.

San Giovanni Rotondo is a tourist town, famous for religious cult objects. The most important and attractive for tourists places in town are mainly churches, chapels and other places connected with figure of St. Padre Pio. They are, among other Santa Maria delle Grazie Basilica in which there is placed St. Padre Pio's grave, New Temple, Home for Relief of the suffering, Way of Cross (*Via Crucis*).

Pilgrims, besides main pilgrimage places connected with miraculous effect and presence of St. Padre Pio, are attracted by located in the center of the town stalls with mementos and souvenirs. We can find there many various things connected with cult of St. Padre Pio, starting from beautiful wooden rosary with wonderful details, to souvenirs which are kitschy, like frames with two figures St. Padre Pio and Mickey Mouse, plastic St. Padre Pio figure in glass ball, which after shaking starts moving or 2 metres high figures, that you can place in your garden. We can find expensive, artistic mementos made in detail with care as well as tacky, kitschy things. Tourist pilgrim looking up to St. Padre Pio can buy every thing that is connected with the saint. And the town makes a living of souvenirs and mementos like that.

San Giovanni Rotondo has a good bus communication system. We can get to the center by air way to Foggia airport and then directly by bus to the main square. A few hundred meters from main sights there are parking places for cars and coaches. There are also many restaurants and small cafe in which we can have a rest after tour effort.

Endnotes

[1] Gargano – derived from Greek word *gargara* or *gargaros*, which has a few meanings: reflection, sound, rumble, uproar, murmuring.

[2] Source: Istituto Nazionale di Statistica, data for year 1993.

[3] There are 20 most important pilgrimage centers in the world. For instance Rome and Guadalupa (12 mln pilgrims every), San Giovanni Rotondo (7 mln), Lourdes (6 mln), Fatima (5 mln) or Jasna Góra (4 mln).

[4] Renzo Piano (born 14th August 1937 in Genua) – italian architect.

[5] Main tourist sights in San Giovanni Rotondo: Capuchins' Monastery, Santa Maria delle Grazie sanctuary (old church and new basilica), Kościół Najświętszej Panny Anielskiej, Via Crucis – the Way of Cross, Casa Sollievo della Sofferenza, Ressurection Monastery, the New Temple.

[6] Iwaszko K., *Geografia rynku turystyki pielgrzymkowej w Polsce północno-wschodniej*, Europe Region Tourism, Regional space specificity – it's preservation, retention and development. Polish Geographic Society, Białystok Dept., Białowieża 2004.

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ

Bibliografia – Bibliography

[1] B r o c h H., *Kilka uwag o kiczu i inne eseje*, Czytelnik, Warszawa 1998.
[2] G a w o r e c k i W.W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003.
[3] H u e r g a A., *Strzec wartości pokutnej pielgrzymki*, Jasna Góra 1990.
[4] Istituto Nazionale di Statistica, dane z 1993 r.
[5] I w a s z k o K., *Geografia rynku turystyki pielgrzymkowej w Polsce północno-wschodniej*, Europa Region Turystyka, Specyfika przestrzeni regionalnej – jej ochrona, zachowanie i rozwój. Polskie Towarzystwo Geograficzne, Oddział Białostocki, Białowieża 2004.
[6] J a c k o w s k i A., *Pielgrzymki i turystyka religijna w Polsce*, Instytut Turystyki, Warszawa 1991.
[7] J a c k o w s k i A, S o ł j a n I., *O pielgrzymowaniu w Polsce (1)*, Niedziela Ogólnopolska 32/2006.
[8] K r u c z e k Z., *Geografia atrakcji turystycznych*, Proksenia, Kraków 2003.
[9] M o l e s A ., *Kicz czyli sztuka szczęścia. Studium z psychologii kiczu*, PIW, Warszawa 1978.
[10] S t r z e c h m i ń s k i B. OFMCap, *Dom Ulgi w Cierpieniu*, Głos Ojca Pio nr 40/4, 2006.

Il. 1. Nowa świątynia w San Giovanni Rotondo, 2006. Fot. aut.

Ill. 1. New church in San Giovanni Rotondo, 2006. Photo: aut.

Il. 2. Wnętrze nowej świątyni, konstrukcja stropu wykonana z kamienia lokalnego, San Giovanni Rotondo, 2006. Fot. aut.

Ill. 2. Interior of the new church, structure of the tenements supporting the celling made of the local stone, San Giovanni Rotondo, 2006. Photo: aut.

BIBLIOTEKA CYFROWA POLITECHNIKI KRAKOWSKIEJ